

**De
saboteurs**

Leesexemplaar

**STEVEN
DE FOER** **De**
saboteurs

**Hoe de partij van Lincoln
afgleed tot die van Trump**

P E L C K M A N S

Inhoud

- 9 **Voorwoord door Bart Kerremans**
- 11 **Inleiding** Het monster van Frankenstein
- 1 25 **Charles Lindbergh** Het gezicht van America First
- 2 43 **Joseph McCarthy** De senator die het fatsoen verkwanselde
- 3 69 **Barry Goldwater** De loser die het DNA van de partij veranderde
- 4 85 **Richard Nixon** The talented mister Tricky
- 5 111 **Ronald Reagan** De president
die een betere koning zou zijn geweest
- 6 133 **Pat Buchanan** De uitvinder van het trumpisme
- 7 151 **Rush Limbaugh** De keizer van de haatspraak
- 8 169 **Newt Gingrich** De krokodil in het moeras
- 9 187 **Karl Rove** De stille ritselaar
- 10 211 **Sarah Palin** De hockey mom die het model werd
voor de Tea Party
- 11 229 **Mitch McConnell** De doodgraver van de democratie
- 12 253 **Het Supreme Court** Negen veel te machtige mensen
- 13 271 **Marjorie Taylor Greene en Mike Johnson**
Extremisten aan de macht
- 14 293 **Donald Trump** De eerste autocratische president?
- 319 **Besluit** Aan de kiezers
- 329 **Verantwoording**

AMERIKAANSE PRESIDENTEN SINDS 1900

Theodore Roosevelt	Republikeinse partij	1901-1909
William Howard Taft	Republikeinse partij	1909-1913
Woodrow Wilson	Democratische partij	1913-1921
Warren G. Harding	Republikeinse partij	1921-1923
Calvin Coolidge	Republikeinse partij	1923-1929
Herbert Hoover	Republikeinse partij	1929-1933
Franklin D. Roosevelt	Democratische partij	1933-1945
Harry S. Truman	Democratische partij	1945-1953
Dwight D. Eisenhower	Republikeinse partij	1953-1961
John F. Kennedy	Democratische partij	1961-1963
Lyndon B. Johnson	Democratische partij	1963-1969
Richard Nixon	Republikeinse partij	1969-1974
Gerald Ford	Republikeinse partij	1974-1977
Jimmy Carter	Democratische partij	1977-1981
Ronald Reagan	Republikeinse partij	1981-1989
George H.W. Bush	Republikeinse partij	1989-1993
Bill Clinton	Democratische partij	1993-2001
George W. Bush	Republikeinse partij	2001-2009
Barack Obama	Democratische partij	2009-2017
Donald Trump	Republikeinse partij	2017-2021
Joe Biden	Democratische partij	2021-...

Alle verkeer staat stil voor de Trump Tower op Fifth Avenue: een colonne auto's, eentje daarvan met de ex-president aan boord, is op komst.

The People of the State of New York versus Donald J. Trump, het historische allereerste strafproces tegen een (ex-)president, heeft geen zitting vandaag. Ik kom dus eens kijken of er geprotesteerd wordt voor Trumps deur. Hij woonde decennia in het drie verdiepingen tellende penthouse van zijn kitscherige toren, tot hij in 2019 naar Florida verhuisde, maar nu is hij hier weer even permanent.

Als Trumps autostoet stopt bij de toren, regent het verwensingen en duimen omlaag bij omstanders, die met hekken op afstand gehouden worden. Op de avond van de eerste procesdag, eergisteren, scandeerden honderden mensen op straat voor de Trump Tower: *'New York bates you!'*

Zulke acties, maar meer nog gesprekken met New Yorkers die vaak heel goed ingelicht zijn, en ten volle beseffen hoe dramatisch een herverkiezing van Trump zou zijn, relativeren het fatalisme dat vooral in de Lage Landen bij veel mensen leeft. Joe Biden is onpopulair, dat klopt, maar Donald Trump is dat nog meer.

Rechter Juan Merchan heeft op de eerste zittingsdagen de zaak uitstekend in de hand, Trump maakt in de rechtszaal een bijna depressieve indruk. Hier niets van de brandie zoals in de volgepakte stadions tijdens zijn campagnetour, de beschuldigde lijkt te beseffen dat hij veroordeeld gaat worden, en zo'n veroordeling zál zijn kansen op 5 november schaden.

Het sterkt mij in mijn natuurlijke optimisme. Er bestaat nog voldoende gezond verstand in dit land om te voorkomen dat een steeds meer in staatsgevaarlijke plannen en ronduit fascistische retoriek grossierende man opnieuw verkozen wordt.

DE SABOTEURS

Een man voor wie getuigen en juryleden in strafzaken beven en waarbij maatregelen getroffen moeten worden alsof het om een Siciliaanse maffiabaas gaat, hoort niet thuis in het Witte Huis, maar eerder in de gevangenis. Alvast in deze stad beseffen de meeste mensen dat.

Maar de volgende dagen reis ik naar het zuiden, wellicht Kentucky of Tennessee: *Trump country*. Ik heb dat altijd graag gedaan, peilen naar de redenen voor het verbijsterende succes van de Napoleon van Mar-a-Lago.

Maar nu vrees ik dat ik niet langer kan genieten. Het trumpisme is al lang niet meer kleurrijk of verontrustend, anno 2024 is het een gevaar dat de democratie in de VS en onrechtstreeks in de hele wereld bedreigt. Over een half jaar, op 5 november, wordt beslist of de rechtsstaat in de VS implodeert, met besmettingsgevaar voor de hele westerse wereld.

Het is een thriller die zo spannend is dat je liefst meteen even op de laatste bladzijde zou willen piepen, omdat het ondraaglijk wordt.

Hoe is het in hemelsnaam zo ver kunnen komen? De zo geroemde Amerikaanse democratie is al zo vaak in gevaar geweest en er goed van hersteld. Kan dat ook nu nog?

Steven De Foer,
New York, woensdag 17 april 2024

VOORWOORD

Waarom heeft Donald Trump zo een greep op de Republikeinse Partij? Waarom dansen de meeste Republikeinse verkozenen hem naar de pijpen? Het vormt een van de meest intrigerende vragen over Amerikaanse politiek vandaag.

Achter die vraag schuilt een veronderstelling. Met name dat de Republikeinse Partij een plotse transformatie heeft ondergaan die haar onherkenbaar heeft gemaakt ten opzichte van wat ze voor de opkomst van Trump was. Tussen de partij van Abraham Lincoln en deze van Trump zou een kloof bestaan die plots, zoals bij een aardbeving, is ontstaan. Niet voor niets hebben de 'Never Trumpers' – zij die naar de oude Grand Old Party willen weerkeren, ver weg van Trump – het Lincoln Project opgezet om een tweede intrede van The Donald in het Witte Huis af te blokken. Niet dat dit project echt een succes kan worden genoemd. Maar dat is een ander verhaal.

In de hoofdstukken van dit boek die volgen toont Steven De Foer aan dat de Republikeinse Partij al lange tijd de kiemen in zich draagt van het rechts-populisme en het extremisme dat haar vandaag zo domineert. Het gaat zelfs niet alleen om kiemen. Sinds de jaren dertig van de vorige eeuw zijn er verschillende momenten geweest waarop vanuit de Partij extremistische, racistisch getinte en religieus gedreven uitspattingen de kop opstaken, uitspattingen die het met de democratische waarden die de Partij beweert te beschermen niet zo nauw namen, ze zelfs regelrecht bedreigden en aantastten. Het fenomeen Trump en waar hij voor staat is dus helemaal niet zo nieuw. Het vormt de culminatie van een ontwikkeling die al lange tijd aan de gang is. Daarbij voert extremisme de boventoon en heiligt het doel alle middelen. Ontluisterend is ook dat dit alles altijd een deel van de Amerikaanse kiezers heeft aangesproken en aangetrokken. Een deel van die kiezers

DE SABOTEURS

had overigens lange tijd zijn thuishaven in de Democratische Partij, zowel wanneer het over religieus fanatisme als over manifest racisme gaat. Met de langzame doorbraak van de burgerrechtenbeweging in die partij migreerden deze kiezers langzaam maar zeker naar de Republikeinen. De saboteurs waarover De Foer het verder in dit boek heeft, zagen er brood in, probeerden de gemoederen op te zwepen om deze kiezers aan te trekken en grenzeloos te polariseren. Ze konden daarbij rekenen op heel wat opportunistische steun vanwege campagne-donoren, opiniemakers, partijstrategen en soms de overheid zelf. Extremisme was niet alleen een overtuiging meer, maar werd ook een strategie. Hoe herkenbaar is dit vandaag als we naar Trump, zijn partij en een verpletterend groot deel van zijn partijgenoten kijken?

Dit boek leest als een trein, is een echte pageturner. Steven De Foer legt immers op de hem kenmerkende kritische, sappige, grondige en onderhoudende manier de saboteurs bloot, graaft in hun ideeëngoed, hun opportunisme, hun soms verre van kleine draagvlak binnen en rond de Republikeinse Partij en de dreiging die ze voor democratie en rechtstaat vormden en vormen. Saboteurs, inderdaad, van de basiswaarden die de Amerikanen zo bezingen, van de bestuurbaarheid van hun land, ja, zelfs van hun vreedzaam samenleven zelf.

*Bart Kerremans,
politicoloog en hoogleraar Internationale relaties
en Amerikaanse politiek*

INLEIDING

Het monster van Frankenstein

‘Trump is zoals Dracula’, zei de eminente Trumpwatcher Douglas Lawrence me ooit: je mag nooit denken dat hij dood en verslagen is voor er een ijzeren staak door zijn hart steekt. Zelf vind ik de gelijkenis met een ander figuur uit de 19e-eeuwse romantische griezels-traditie nog frappanter. Trump is het monster van Frankenstein, samengesteld uit de stoffelijke resten van schurken op het kerkhof. Wie dokter Frankenstein dan was? Zijn meest louche adviseurs zoals Stephen Bannon en Roger Stone, die hem het idee aanpraatten om het als politicus te wagen? Zelfs zij zijn slechts de opportunisten die de argeloze Trump ideetjes uit het verleden influisteren. Er is niet één dokter Frankenstein, er zijn er velen geweest. Dit boek gaat over hen, over die saboteurs van de democratie, zo malafide dat de bevlogen Founding Fathers zich hun gebrek aan ethiek niet konden voorstellen: anders zouden ze hun systeem er beter tegen gewapend hebben.

Van die vaders der natie was Alexander Hamilton een van de belangrijkste en intelligentste. Ijverig was hij ook: in 1787-1788 schreef hij op een halfjaar 48 lijvige essays ter ondersteuning van het ontwerp van de grondwet. Samen met 37 geschriften van andere auteurs vormden die essays de vereerde *Federalist Papers*.

Maar Hamilton was ook erg naïef, blijkt uit een van zijn bijdragen. ‘Talent voor lage intriges en de kleine handigheidjes die een mens populair maken, kunnen volstaan om iemand voor een lager ambt te

DE SABOTEURS

laten verkiezen', schreef de man die op het biljet van tien dollar prijkt en over wie een verrassende hiphopmusical werd gemaakt¹, 'maar er zullen andere talenten en een grotere mate van verdienste vereist zijn om hem een succesvol kandidaat te maken voor het verheven ambt van president van de Verenigde Staten. Het is dus niet overdreven te veronderstellen dat die positie haast zeker altijd ingevuld zal worden door persoonlijkheden die uitblinken in kunde en deugdzzaamheid.'

Uiteraard bestonden er in de late 18e eeuw ook al politieke charlatans. Maar Hamilton was een politiek denker, geen futuroloog. Hij kon niet weten wat een vlucht de massamedia enkele eeuwen later zouden nemen – radio, tv, internet en de gevaarlijkste van alle: de sociale media. En hij kende Donald Trump niet.

Het zijn zeker niet altijd 'kundigen' en 'deugdzamen' geweest, de 46 presidenten die de vs heeft gekend. Voor iedere topper was er ook een James Buchanan, Andrew Johnson of Warren G. Harding. (Zelf reken ik Andrew Jackson ook tot het rampenlijstje: hij gaf het startschot voor de genocide op de Native Americans.)

Onfeilbaarheid bestaat niet. Wat er in de Verenigde Staten wel gebeurde, en dat is een bewijs van hoge beschaving, was dat zware ontsporingen er niet bleven duren – al leidden ze wel tot een vreselijke burgeroorlog.

Doorgaans kwam er zonder geweld een moment waarop het volk en zijn politici inzagen dat ze zich vergist hadden. Een mooi voorbeeld is de ontmaskering van Joseph McCarthy – geen president maar een senator, maar hij had tijdelijk een nefaste invloed op de Amerikaanse maatschappij. Gedurende enkele jaren zadelde die de natie op met een heksenjacht tegen vermeende communisten, een cultuur van angst, kwaadsprekerij en verklipping. Maar toen een slimme advocaat hem tijdens een hoorzitting in 1954 klemreed en de historische woorden

¹ *Hamilton* van Lin-Manuel Miranda, een gedurfd en geslaagd project, is een hiphopmusical met een cast van uitsluitend Afro-Amerikanen en latino's (behalve de Engelse koning) en werd een gigantische hit. Te zien op Disney+.

INLEIDING

sprak: 'Hebt u dan helemaal géén fatsoen meer?', vielen de schellen van vele ogen. Alsof een kind had geroepen dat de keizer geen kleren aan had.

In 1974 gebeurde iets gelijkaardigs met een president, Richard Nixon. Die kwam te lang weg met te veel *dirty tricks*, maar toen de volle toedracht van het Watergateschandaal duidelijk werd, liet iedereen hem vallen. Ook zijn partijgenoten.

Dat is allemaal vijftig jaar of meer geleden. Vandaag is het moeilijk om niet te wanhopen dat het laatste restje fatsoen uit de Amerikaanse politiek is verdwenen. 'Talent voor lage intriges en de kleine handigheidjes die een mens populair maken', om Hamilton te citeren, volstaat vandaag wel om iemand tot een hoger ambt te laten verkiezen, zelfs tot het hoogste. Sterker, die intriges en handigheidjes lijken te helpen, zo verblind door haat is de vs vandaag. Hoe valt anders te verklaren dat Donald Trump, die van zijn eerste presidentschap een onwaarschijnlijk zootje maakte – corrupt, grof, dom, racistisch en in zijn verzet tegen zijn nederlaag zelfs staatsgevaarlijk – misschien nog terugkeert in het Witte Huis?

De slechtste ooit

Trump is de slechtste president die de Verenigde Staten ooit gehad hebben. Dat is niet het oordeel van linkse betogers of van een of andere giftige columnist. Wel dat van de 525 leden van de American Political Science Association, afdeling presidenten & regeringsbeleid. Hun werd gevraagd iedere president een score tussen 0 en 100 te geven. Het erepodium bestond uit Abraham Lincoln, Franklin Delano Roosevelt en George Washington; zij kregen meer dan 90%.

Trump staat op de 46ste en laatste plaats, met 10%. Dat is nog een flinke daling tegenover de vorige editie, in 2018, toen Trump ook al de rij sloot. Door zijn coup poging is zijn achterstand wellicht nog flink toegenomen op de eveneens corrupte en onbekwame James Buchanan, die zijn land naar een burgeroorlog leidde door zijn handen af te

DE SABOTEURS

trekken van het etterende dispuut over slavernij: die krijgt toch nog 16%.

Donald Trump is bovendien een crimineel. In burgerrechtelijke processen werd hij al veroordeeld wegens verkrachting van een columniste in de kleedhokjes van een chic warenhuis op Fifth Avenue en voor zware fraude als zakenman in New York. Als eerste president in de geschiedenis werd hij aangehouden en op 91 punten aangeklaagd in vier strafzaken.

De bewijzen zijn zo overvloedig dat hij alleen de dans kan ontspringen wanneer een jurylid om politieke redenen of uit angst zou beslissen hem vrij te spreken. (Eentje zou volstaan, want een veroordeling in strafzaken kan in de vs alleen met een unanieme jury.) Ook dit vermoeden dat hij echt veroordeeld zal worden, en wellicht tot een celstraf, is niet de mening van om het even wie, maar van het grote merendeel der juridisch deskundigen.

Niettemin wordt deze man in 2024 misschien opnieuw president. Hij heeft de Republikeinse nominatie op zak, en op het moment dat ik dit schrijf (begin april 2024) al maanden een lichte voorsprong op Joe Biden in de peilingen.

De presidentskeuze van 2016 werd 'de verkiezing van de eeuw' genoemd, zo onwezenlijk leek het dat deze moreel uiterst dubieuze beroemdheid de machtigste man op aarde zou worden. U weet wat er gebeurde. De editie van 2020 werd ook de verkiezingen van de eeuw genoemd, vanwege de invloed die *4 more years* Trump zou hebben op het land en de planeet. Dat liep beter af. Toen na de bestorming van het Capitool ook Republikeinen vonden dat hij te ver gegaan was, leek de tijd rijp om de zwarte pagina van het trumpisme om te draaien.

Maar het bleek een vergissing 2016 of 2020 als dé verkiezingen van de eeuw te beschouwen. Door de slappe medeplichtigheid van velen is de dood gewaande draak toch weer recht gekropen, heter vuur spuwend dan ooit tevoren. Diep wrokkig om de zogenaamd gestolen verkiezingen van 2020 en om wat hij een heksenjacht tegen hem noemt, is Trump 2.0 helemaal de trappers kwijt.

De pest ... of artritis

In zijn eerste termijn richtte Trump vooral zware schade aan door verregaand te dereguleren en door de rechterlijke macht in de vs een rechtse facelift te geven. Uiterst conservatieve maar nog enigszins redelijke ministers en medewerkers – de ‘volwassenen in de kamer’ gedoopt – voorkwamen toen nog erger.

Maar in 2024 laat hij zich nog uitsluitend omringen door fanatici, wat zich vertaalt in onheilspellende plannen die – als hij wint – de democratische instellingen van de vs zullen ondermijnen, de wereldwijde strijd tegen klimaatverandering zullen ontwrichten en carte blanche zullen geven aan agressieve tirannen zoals Vladimir Poetin.

De inzet is dus historischer dan ooit en het is zeer de vraag of het Amerikaanse volk dat beseft, gezien de buitensporig grote aandacht voor de inderdaad te hoge leeftijd van Joe Biden.

De verkiezingen van 2024: in de ene hoek een broze maar voor rede vatbare president die op economisch, sociaal en ecologisch gebied vier jaar prima werk heeft geleverd, maar die geregeld de naam van twee wereldleiders door elkaar haalt in een speech. In de andere hoek een narcistische ex-president die met een papieren coup probeerde wederrechtelijk aan de macht te blijven en die vandaag vaak uit Hitlers *Mein Kampf* lijkt te citeren in zijn speeches. Wat veel Amerikaanse media als een keuze tussen de pest en de cholera omschrijven, is in werkelijkheid een keuze tussen de pest en artritis.

Maar veel Amerikanen zijn niet meer in staat om die nuchtere afweging te maken. Dat is het gevolg van jaren van verwaarlozing van het onderwijs en de media, waardoor een cynische leugenmachine voor populistisch-rechts ongehinderd kon groeien en bloeien.

Geweld en bedreiging

Dit scenario had nooit mogelijk mogen zijn. In de weken na de gewelddadige bestorming van het Capitool was er een duidelijke consensus over partijgrenzen heen dat Trump tot president verkiezen een zware vergissing was geweest.

Een kleine dosis politieke moed zou toen volstaan hebben om hem voor de rest van zijn leven uit de politiek te verbannen – door hem te veroordelen in zijn tweede impeachmentproces of anders op basis van het 14e amendement bij de grondwet, dat toelaat mensen onverkiesbaar te verklaren die zich schuldig maakten aan rebellie. Te weinig Republikeinen bleken over die dosis moed te beschikken. Zij die dat wel deden, werden als *Rino's* ('Republicans in name only') gebrandmerkt en uit de partij gesloten. De bekendsten onder hen, zoals Mitt Romney (in 2012 nog presidentskandidaat), betalen zich nu blauw aan beveiliging.

Geweld en bedreigingen zijn in tijden van Trump eigen geworden aan de Republikeinse partij. Ook Nikki Haley, de laatste tegenstandster van Trump in de voorverkiezingen van 2024, moet permanent beveiligd worden. Net als magistraten die hem vervolgen en journalisten die te kritisch over hem schrijven. Het is nooit gezellig geweest op een Trumprally of op de Republikeinse conventie, maar anno 2024 houd ik op reportage in de vs mijn eigen mening meer dan ooit voor mezelf. Die lichte angst is niet normaal in een westerse democratie – en dan nog een die de vrijheid van meningsuiting zo hoog in het vaandel draagt.

Wat zegt dat over die partij? Welke politieke beweging zakt zo diep dat een haatzaaier en witteboorden crimineel de onbetwiste leider kan worden, en als een maffiabaas iedereen bedreigt en (figuurlijk) liquideert die tegen hem ingaat?

Slingerbeweging

De Republikeinse partij vandaag staat diametraal tegenover de principes van Abraham Lincoln, die in 1854 een van haar zeven stichters was. Lincoln en zijn medestanders vochten tegen de uitbreiding van het aantal staten waar slavernij toegelaten was. Als president was het hem een bloedige oorlog waard om te vermijden dat de zuidelijke staten zich afscheurden en hun lucratieve maar immorele business verderzetten. Veel Republikeinen vandaag zouden het overdreven machtsvertoon van Washington durven te noemen, of een inbreuk op het vrije ondernemerschap. Hoe nobel ook Lincolns bedoelingen waren, zijn politiek was best wel interventionistisch – echt Big Government.

De Republikeinse partij vandaag staat diametraal
tegenover de principes van Abraham Lincoln.

In *To Make Men Free*, haar geschiedenis van de partij, legt Heather Cox Richardson uitgebreid uit wat een bochtig parcours de Grand Old Party (GOP) in haar bestaan al gereden heeft. De ideologische strijd die Alexander Hamilton en Thomas Jefferson streden toen ze de toekomst van de nieuwe staat uittekenden – de ene was voor een sterk centraal gezag en federale ambitie, de andere voor maximale ongebondenheid van de staten en van het individu – was tot diep in de 20e eeuw geen kwestie van Democraten tegen Republikeinen, maar een richtingsstrijd *binnen* de Republikeinse partij.

Het visionaire activisme van Lincoln, het totale economische laissez-faire van de Gilded Age (de jaren 1890), het sterke ambitieuze presidentschap van Theodore Roosevelt, de terugkeer van lage belastingen en het kleine overheidsdenken in de roaring twenties: in die slingerbeweging was het jarenlang onduidelijk wat voor partij de Republikeinse partij was.

DE SABOTEURS

Zelfs na de Tweede Wereldoorlog werd de principiële knoop niet doorgehakt. Eisenhower morrelde wat aan de sociale verwezenlijkingen van de New Deal van de Democraat Franklin D. Roosevelt, maar liet die grotendeels intact en investeerde miljarden belastinggeld in openbare werken zoals de aanleg van het Interstate-snelwegen-netwerk. Nixon was ondanks zijn misdaden op binnenlands vlak ook gematigd, Reagan weer een stuk rechtser en conservatiever maar wel pro immigratie ...

Om de beurt trok een andere stroming het laken naar zich toe. Economisch lijkt de partij zich sinds Reagan in een – definitieve? – plooi te hebben gelegd: kleine overheid, uiterst lage belastingen en een minimum aan regels. Maar qua wereldperspectief zijn het mesianisme en de gretigheid voor militaire interventie van de neoconservatieven (Reagan en de twee Bushes) resoluut ingewisseld voor Trumps America First-denken, dat ook teruggrijpt naar eerdere perioden.

Ook qua culturele waarden is er veel veranderd in de loop der jaren, niet alleen binnen de Republikeinse partij maar ook over de partijgrenzen heen. Kijk naar een politieke kaart van de late 19e of vroege 20e eeuw en de kleuren rood (Republikeinen) en blauw (Democraten) waren omgekeerd. Republikeinen speelden toen een belangrijke rol bij het invoeren van burgerrechten en sociale wetten, de introductie van de inkomstenbelasting, het uitbouwen van openbaar onderwijs. Het waren daarentegen Democraten die in de zuidelijke staten zwoeren bij de Jim Crow-wetten, die van zwarten tweederangsburgers maakten.

Denk dus zeker niet dat de Republikeinse partij altijd het nest van extreem christelijk, populistisch conservatisme is geweest dat het vandaag is – *anti* belastingen, *anti* overheid, *anti* immigratie, *anti* abortus, kortom *anti* alles behalve vrije wapendracht.

Maar zo is het wel geëvolueerd, tot wanhoop van de meer kosmopolitische, moderne Amerikanen. Die voelen zich bovendien vaak gegijzeld door die fanatieke Republikeinen, die boven hun gewicht spelen.

INLEIDING

Er leven in de vs meer Democraten dan Republikeinen. De jongste dertig jaar hebben die slechts één keer het hoogste aantal stemmen gehaald bij presidentsverkiezingen: George W. Bush bij zijn herverkiezing in 2004. Andere Republikeinse presidenten (Bush in 2000 en Trump in 2016) werden verkozen met miljoenen stemmen minder dan hun Democratische tegenstander, een bizar gevolg van een ingewikkeld systeem van onrechtstreekse verkiezing.

Die oneerlijke representatie is nog sterker in het Congres en met name in de Senaat, waar iedere staat twee senatoren krijgt: zowel Wyoming met zijn half miljoen inwoners als Californië met zijn veertig miljoen. Doordat de dunner bevolkte staten over het algemeen de meest conservatieve zijn, trekt dat de machtsverhoudingen krom.

Tirannie van de minderheid van de minderheid

Vaak regeert dus de minderheidspartij, maar dat is niet eens het ergste. Het grote drama is dat in de Republikeinse voorverkiezingen sinds ongeveer 2010 steeds radicalere kandidaten stelselmatig de meer redelijke uit het Congres hebben weggewerkt.

Dat maakt de kans reëel dat de Amerikanen vanaf 2025 geregeerd worden door een minderheid binnen een minderheid. Wat het nog wranger maakt, is dat ook het Hooggerechtshof sinds de drie omstreden Trump-benoemingen de mening van die radicale minderheid doordruwt, tegen de wil van de meeste Amerikanen in. En die minderheid binnen de minderheid is gretig om haar macht te misbruiken en de spelregels aan te passen om zich nog meer macht toe te eigenen.

Er zijn dan ook veel 'cassandra's' die waarschuwen dat we, als 2024 de verkeerde kant uitdraait, dit jaar de laatste democratische verkiezingen meemaken. We kunnen dat proberen te relativiseren: in het verleden volgde toch ook op iedere actie een tegenreactie? Maar wat als die tegenreactie niet meer de kans krijgt om de macht terug te eisen?

Het lijkt ondenkbaar – de vs als een soort niet al té extreme dictatuur, een Hongarije van de Nieuwe Wereld – maar het is wel plausibel.

Misplaatste trots

Ondemocratische tendensen zijn onderhuids altijd sterk aanwezig geweest in de vs, hoe graag de Amerikanen hun land ook als de perfecte democratie zien. Daarbij spelen omstandigheden mee die wij in Europa ook kennen en andere die typisch Amerikaans zijn: blanke frustratie over een multiculturele wereld versmelt zich met het Lost Cause-denken in de zuidelijke staten en een door rechts uitgebuit evangelisme.

Ondemocratische tendensen zijn onderhuids altijd sterk aanwezig geweest in de VS, hoe graag de Amerikanen hun land ook als de perfecte democratie zien.

Een deel van de oorzaak ligt echter ook in de zwakte der instellingen. Al van toen Alexis de Tocqueville in 1831 de jonge natie rondreisde en beschreef voor lezers in Europa, waren Amerikanen erg in hun nopjes met het democratische systeem dat ze hadden uitgedokterd.

Maar al was die trots toen terecht – de Founding Fathers waren hun tijd vooruit tegenover het ancien régime in Europa: de Amerikanen zijn te lang van hun voorsprong blijven uitgaan en hebben die geleidelijk verkwanseld door te weinig aanpassingsvermogen. De grondwet en haar amendementen lijken wel in marmer gebeiteld en de spelregels adapteren aan het heden is nodeloos moeilijk.

Een oneerlijke verdeling van de macht tussen de staten; een getraptd verkiezingssysteem dat toelaat dat kandidaten met minder stemmen toch hun tegenstander verslaan; een president die slechts met een tweederdemeerderheid in de Senaat afgezet kan worden en in een gepolariseerd tweepartijstelsel dus de facto onschendbaar is; een Supreme Court met negen rechters die voor het leven benoemd zijn en nog moeilijker uit hun ambt ontheven kunnen worden; een Huis van

INLEIDING

Afgevaardigden waar extremistische facties binnen de Republikeinse meerderheid elkaar bestrijden: het is merkwaardig lang goed gelopen maar het systeem kraakt nu in al zijn voegen, en het land is afgegleden naar een verbale burgeroorlog waar alle wapens toegelaten zijn.

Die conclusie hebben Amerikanen veel te laat getrokken. Pas in 2020 las ik voor het eerst in een hoofdartikel van *The New York Times* woorden die de ernst van de zaak echt erkenden. ‘We zijn verbouwe-reerd door de zwakte van de instellingen waarvan we vermoedden dat die de Amerikaanse waarden zouden beschermen. Het is een legitieme vraag of ons democratisch systeem niet fundamenteel kapot is.’

Boosaardig

Hoe groot is nu precies het aandeel van Donald Trump in die trieste evolutie? Het moet wel groot zijn, want de stroomversnelling van de aftakeling loopt parallel met zijn politiek actieve jaren. Het is ook logisch dat wanneer onfrisse ideeën populair worden in een land, het morele gezag van een eerbare president een rem daarop kan zijn, terwijl een leider met kwalijke instincten juist nog olie op het vuur kan gooien.

Lees in dit boek over de fascistoïde sympathieën in de vs omstreeks 1940 of de Red Scare in de jaren vijftig, en denk je even in wat er gebeurd zou zijn als niet wijze mensen als Franklin Roosevelt en Dwight Eisenhower president waren geweest, maar wel een type-Trump.

Dat Trump constant liegt, zijn politieke tegenstanders ongedierte noemt en racistisch bejegt, praat over immigranten die ‘het Amerikaanse bloed vergifigen’ en ‘niet eens mensen zijn’, en zelfs geweld promoot: uiteraard maakt dat school. Hoogst verontrustend is dat hij, meteen na de commotie over zijn ronduit hitleriaanse uitspraken, niet daalde maar flink steeg in de peilingen.

Zijn kwalijke invloed is dus onmiskenbaar, al is het maar omdat heel wat radicalen in het Congres hem uit een mix van angst, bewondering en opportunisme gaan imiteren.

Vroeger had je bedenkelijke kandidaten, vandaag vormen de Republikeinen als geheel steeds meer een boosaardige partij.

In een oude aflevering van *The Simpsons* hangen op een Republikeinse conventie de slogans ‘*we want what’s worst for everyone*’ en ‘*we are just plain evil*’. Dat was toen een grap, maar het is nu werkelijkheid geworden.

Ik kom geregeld Republikeinen tegen die die evolutie betreuren en beamen. Maar ze veranderen toch niet van partij en stemmen straks misschien toch opnieuw op Trump, omdat in hun bubbel de demonisering van de Democraten nog groter is.

In een oude aflevering van *The Simpsons* hangen op een Republikeinse conventie de slogans ‘*we want what’s worst for everyone*’ en ‘*we are just plain evil*’. Dat was toen een grap, maar het is nu werkelijkheid geworden.

Veel leermeesters

Trump's invloed is dus groot, maar was het ook vooraf zijn plan om de partij zo sterk naar zijn hand te zetten? Wie dat denkt, geeft hem te veel eer. Trump is een *maverick*, een buitenstaander die de partij gekaapt heeft. Maar laat ons zijn vermogens ook niet overschatten. Hij is geen boosaardig genie, hij is intellectueel zelfs lang geen Hitler of Mussolini.

Hij kopieert erop los. Sommige gelijkenissen met bestaande voorbeelden zijn toevallig, ik denk niet dat hij Silvio Berlusconi bestudeerd heeft. Maar veel van wat hij zegt of doet, komt niet uit de lucht gevallen. Hij en zijn adviseurs hebben het geleerd van de wegbereiders in dit boek. ‘America First’ heeft hij van Charles Lindbergh en Pat Buchanan, het begrip ‘heksenjacht’ van Joseph McCarthy, het ‘Als ze

INLEIDING

mij treffen, treffen ze u' van Richard Nixon, het weigeren compromissen te sluiten om de Democraten vooral geen halve zege te gunnen van Newt Gingrich, het verzet tegen de verkiezingsuitslag van Karl Rove, de dommigheden van Sarah Palin, het uitzuigen van de zakenwereld van Mitch McConnell. Roy Cohn, zijn eerste leermeester en mentor, was zelfs ooit de rechterhand van McCarthy.

Het narratief dat Trump een totale buitenstaander was die de compleet verraste partij gekaapt heeft, is dus slechts ten dele waar. Die redenering ontdekt de Republikeinse partij al te makkelijk van haar historische verantwoordelijkheid. Wie Trump vandaag hoort praten over America First en ongedierte dat het Amerikaanse bloed onzuiver maakt, of hem totalitaire leiders als Vladimir Poetin hoort prijzen, vergist zich als hij denkt dat dat allemaal nieuw is. Vlieg mee met deze tijdmachine. Onze eerste stop is in 1941, in een vol Madison Square Garden, waar Amerikanen de Hitlergroet brengen.

CHARLES LINDBERGH

Het gezicht van America First

Hoe een dappere vliegpionier een internationale ster werd door als eerste de Atlantische Oceaan over te vliegen, in Duitsland in de ban geraakte van het nazisme en bij zijn terugkeer in de vs het boegbeeld werd van een griezelige America First-beweging.

‘Goedenavond, meneer en mevrouw Amerika, en alle schepen op zee. Om met de deur in huis te vallen: tot grote vreugde van de rat Joe Goebbels en zijn baas, de Beul van Berlijn, is de jacht op de Joden van Amerika door de fascisten van Charles Lindbergh nu officieel geopend. De schuilnaam voor fase één van de georganiseerde Jodenvervolging in het land van de vrijheid is “Eigen Erf 42”. (...) 225 Joodse gezinnen hebben al vernomen dat ze steden in het noordoosten van de vs moeten verlaten om duizenden kilometers van hun familie en vrienden weg te worden getransporteerd. Dit eerste transport is bewust klein gebouwen om geen landelijke aandacht te trekken. Waarom? Omdat het voor de 4,5 miljoen Amerikaanse burgers van Joodse afkomst het begin van het einde inluidt. De Joden worden wijd en zijd verspreid naar alle streken waar de Hitlergezinde America First-partij bloeit. Daar kunnen dan de rechtse saboteurs van de democratie – de zogenaamde patriotten en zogenaamde christenen – van de ene dag op de andere tegen die geïsoleerde Joodse gezinnen worden opgezet. (...) En wie volgt daarna, meneer en mevrouw Amerika? Wie van ons is er nog meer niet welkom in Adolf Lindberghs arische Amerika?’

Philip Roths onthutsende *Het complot tegen Amerika* (2004) beschrijft geen waargebeurde feiten maar ‘alternatieve geschiedenis’. De auteur legt de vraag voor wat er had kunnen gebeuren als het lot de kaarten net iets anders had geschud.

Radiocolumnist Walter Winchell uit dat boek heeft echt bestaan en ging vaak tekeer tegen sympathisanten van nazi-Duitsland, maar neen, de America First-beweging heeft nooit de macht gegrepen. Charles Lindbergh, de beroemde vliegenier die met het regime van Hitler dweept, is nooit president geworden. Maar wat Roths roman (en de gelijknamige HBO-serie) zo fascinerend maakt, is dat het verhaal, in de woorden van *The New York Times*, ‘sinister, levendig, droomachtig, grotesk is, en tegelijk akelig plausibel lijkt’.

Toen Roth zijn bestseller schreef in 2004, kon hij niet vermoeden dat hij niet alleen een alternatief verleden beschreef, maar ook een waarschuwing voor een denkbare nabije toekomst.

Amper twaalf jaar later, in 2016, werd een andere beroemdheid zonder enige politieke ervaring maar met een xenofobe boodschap echt president van de vs, Donald Trump. Net als in Roths roman gebeurde dat met de steun van cynische geldschieters en gewetenloze mediabazen en in een entente met een antidemocratische buitenlandse leider. De parallellen zijn frappant. Vladimir Poetin had de rol van Adolf Hitler overgenomen; discretere rechtse miljardairs zoals de familie Mercer die van autobouwer Henry Ford; en Rupert Murdoch die van krantenmagnaat William Randolph Hearst.

Alleen de manier waarop de spilfiguren zulke beroemdheden waren geworden, was heel anders en nogal typerend voor hun tijd. Donald Trump door zichzelf – een brutale miljardair – te spelen in een realityshow; Charles Lindbergh door als allereerste solo over de Atlantische Oceaan te vliegen.

Lindbergh is nooit president geworden. Ondanks aandringen van mensen rond hem heeft hij het zelfs nooit geprobeerd. Niet uit gebrek aan ambitie, maar omdat de tegenstand te formidabel was. Franklin Delano Roosevelt wordt beschouwd als een van de beste presidenten in de Amerikaanse geschiedenis, omdat hij met zijn New Deal de

CHARLES LINDBERGH

zwaarst getroffen landgenoten door de Grote Depressie hielp en bovendien de Tweede Wereldoorlog won. Een derde reden wordt minder vaak genoemd, omdat die vloekt met het gekoesterde fatsoenlijke zelfbeeld van de Amerikanen: Roosevelts populariteit behoeftde zijn land voor een doorbraak van het fascisme.

De misdaad van de eeuw

Zonder Roosevelt, de politieke reus die hem het pad versperde, had Charles Lindbergh misschien wel president kunnen worden – zozeer werd hij bewonderd in de vs en daarbuiten. Op zijn 25ste werd Lindbergh van de ene dag op de andere een nationale held, toen hij op 20 en 21 mei 1927 in een solovlucht van 33,5 uur als eerste de Atlantische Oceaan overvloog, in zijn Spirit of St-Louis. Hij was voor zijn tijd wat Neil Armstrong in 1969 werd toen hij als eerste mens op de maan wandelde. Na zijn triomfantelijke landing in Parijs keerde Lindbergh niet meteen terug naar de vs. Hij vloog in de Spirit of St-Louis eerst nog naar Brussel en Londen. Bij de aerodroom van Evere stonden een miljoen toeschouwers hem op te wachten, nog steeds de grootste menigte die ooit in België op één plaats bijeenkwam. In 1928 werd de piloot de allereerste Man van het Jaar van *Time Magazine*.

Lindy had nog meer troeven. Hij was een intelligente en fysiek aantrekkelijke man – met de blonde lokken die hij meekreeg van zijn vader, een Zweedse immigrant die het tot in het Huis van Afgevaardigden schopte.

Charles en zijn vrouw Anne werden getroffen door een vreselijk drama, toen in maart 1932 hun baby Charles junior uit zijn wiegje gestolen werd. De natie leefde intens mee met deze ‘misdad van de eeuw’. Ruim twee maanden later werd het stoffelijke overschot van het kindje gevonden in een bos niet zo ver van de villa van de Lindberghs in New Jersey. Heel Amerika huilde mee met de vliegtuigpionier en zijn vrouw.

Twee jaar later werd een Duitse immigrant, Bruno Richard Haupt-

DE SABOTEURS

mann, betrapt toen hij bij een benzinepomp betaalde met een van de gemarkeerde briefjes van het losgeld: nog een deel van de buit werd bij hem thuis gevonden. Hauptmann werd ter dood veroordeeld en stierf in de elektrische stoel.

De permanente media-aandacht sloopte de Lindberghs. Ze vreesden dat de heisa andere kidnappers op ideeën zou brengen: Charles junior was niet hun enige kindje, ze zouden er zes krijgen. In december 1935 emigreerden ze in de grootst mogelijke discretie naar Europa, waar ze zich vestigden in een villa op een eilandje voor de kust van Bretagne. Een kluizenaar werd Lindbergh niet. Met zijn eigen toestel vloog hij naar diverse landen om zich te laten fêteren – vooral naar Duitsland. Eerst was hij eregast op Hitlers Olympische Spelen van Berlijn, vervolgens werd de wereldberoemde piloot door de Luftwaffe uitgenodigd om de nieuwe Messerschmitts en andere oorlogsvliegtuigen te inspecteren en zelf uit te proberen. De nazimedia rapporteerden enthousiast over het publicitaire evenement.

Lindberghs apologeten suggereerden later dat hij nuttige militaire informatie verzamelde voor Defensie in Washington, maar dat is een weinig geloofwaardige uitleg. Dat hij voortdurend zijn bewondering uitte voor de superieure Duitse toestellen leek eerder te passen in een strategie om Fransen, Britten en Amerikanen een oorlog met de nazi's te ontraden.

De beroemde ster sprak lovend over het sterke centrale leiderschap in Duitsland, volgens hem 'de enige manier om de morele orde te herstellen in een tijd van te grote persoonlijke vrijheden die alleen maar tot decadentie leiden'. Hij bewonderde 'hoe wetenschap en technologie in Duitsland worden ingezet voor het behoud van een ras dat onmiskenbaar superieur is'.

In 1938 overwoog hij zelfs om met zijn familie in de buurt van Berlijn te gaan wonen. Albert Speer zelf, de architect van het Derde Rijk, beloofde hem een villa te bouwen. Maar daar zag hij van af na de Anschluss van Oostenrijk en het Sudetenland. Hij wilde zijn gezin een leven in het oorlogsgewoel besparen en de Lindberghs keerden terug naar de vs. Hij gaf aan zijn fans een duidelijke reden, die verraadde hoe funda-

CHARLES LINDBERGH

menteel racistisch hij dacht: hij vond het absurd dat blanke volkeren als Duitsers, Fransen en Britten elkaar zouden bekampen.

Hij bewonderde 'hoe wetenschap en technologie in Duitsland worden ingezet voor het behoud van een ras dat onmiskenbaar superieur is'.

'Wij zijn met Europa verbonden door ras, niet door politieke ideologie. De sterkte van ons ras is van levensbelang, politiek is een luxe. Als het blanke ras ooit bedreigd wordt, dan zal het misschien tijd zijn om onze rol te spelen in de verdediging van Europa, door zij aan zij te strijden met de Britten, Fransen en Duitsers – niet tegen elkaar in wat slechts tot wederzijdse vernietiging kan leiden.'

Een pacifist was hij dus niet, en ook niet gekant tegen oorlog tegen alle asmogendheden. Tegen Japan, 'het gele gevaar', wilde hij wel ten strijde trekken. Maar daarover zou hij het zelden of nooit hebben toen hij na zijn terugkeer in de vs de politiek werd ingezogen. Wel over America First en over wat neerkwam op een stilzwijgend pact met Hitler.

Het rode decennium

In de vs woei al sinds het begin van de jaren dertig een voor dat land uitzonderlijk progressieve wind. De Republikeinen hadden het land door hun roekeloze laissez-faire opgezaaid met de crash van Wall Street en de Grote Depressie, maar het merendeel van de kiezers viel voor de remedies die de Democraat Franklin Delano Roosevelt uitdokterde.

In de jaren twintig had het er nochtans naar uitgezien dat de politieke tweestrijd in de vs definitief gestreden was. De Democraat Woodrow Wilson was populair in Europa, omdat hij na lang aarzen in 1917 de oorlog verklaarde aan Duitsland en zo de Eerste Wereld-

oorlog in zijn definitieve plooi legde. Voor zijn hoofdrol in de oprichting van de Volkenbond, de voorloper van de Verenigde Naties, kreeg hij de Nobelprijs voor de Vrede. Maar bij de verkiezingen van 1920 werd Wilsons opvolger James Cox verpletterd door de Republikein Warren G. Harding. Die voerde campagne met de slogan ‘Terugkeer naar het normale’. Dat sprak kiezers aan die genoeg hadden van oorlog, hoge inflatie en pandemie (de Spaanse griep van 1918-1920), maar het was ook een reactie op een decennium van progressiviteit en internationalisme. Harding stond voor een terugkeer naar conservatieve oer-Amerikaanse waarden als een beperkt overheidsingrijpen, isolationisme en een economische *survival of the fittest*.

Dat werkte. De economie draaide als een lier – het tijdperk van winst en pret werd de ‘roaring twenties’ genoemd – en de vele schandalen waarom Hardings regering vandaag bekendstaat, lekten pas uit jaren na diens onverwachte dood in 1923. Zijn opvolger Calvin Coolidge zette zijn politiek verder en voegde er een flinke scheut conservatieve moraal aan toe.

Zeker niet alles was prachtig voor iedereen in de jaren twintig. De Ku Klux Klan telde vier à vijf miljoen leden, Klanleden werden zelfs verkozen tot gouverneur en senator. Zwarte wijken in het zuiden werden platgebrand in bloedige pogroms. Autobouwer Henry Ford verkocht een half miljoen exemplaren van zijn zwaar antisemitische *The International Jew: the World's Foremost Problem* (1920).

Twee nieuwe wetten legden de immigratie uit andere dan Noord-Europese landen aan banden. De door presidenten Harding en Coolidge gepredikte devotie leidde tot een kruistocht tegen het darwinisme: een proces tegen een leraar in Tennessee die de evolutie leer aanleerde aan zijn klas, was wekenlang frontpaginanieuws in de hele vs. Dat ‘apenproces’ wordt weleens de eerste ‘culture war’ genoemd.

Anderzijds profiteerde haast iedereen met de juiste huidskleur mee van de florerende economie. In de euforie van Lindberghs vlucht over de oceaan – met een Amerikaans vliegtuig, gebouwd met privé-geld, zo onderstreepte president Coolidge bij de blijde intrede van de held – kocht de Amerikaan zich een betere radio, een auto of zelfs een

betaalbaar huis. Het was conservatisme *pur et dur*, maar met een optimistische grondtoon, en gedragen door het grootste deel van de bevolking. In de roaring twenties was het overgrote deel van de Amerikanen overtuigd dat rechtse politiek de alleenzaligmakende optie was voor welvaart.

Die tevredenheid sloeg van de ene dag op de andere om toen de economische luchtbel barstte. Bij de crash van Wall Street in 1929 gingen fortuinen in rook op. Tussen 1929 en 1932 verdampte een derde van het bruto nationaal product en van het besteedbaar inkomen van de gemiddelde Amerikaan.

Herbert Hoover, opnieuw een Republikeinse president, begreep te laat dat als een kwart van de bevolking werkloos is, stevig overheidsingrijpen wel zijn nut kan hebben, dat de vinger van de knip moest. Toen hij toch ging investeren in publieke werken, was het kalf al verdronken. Het water stond tientallen miljoenen Amerikanen aan de lippen en Hoover zette zelfs het leger in om met geweld een menigte van *forgotten men* uit daklozenkampen te stoppen, die te voet optrokken naar Washington.

Hoover werd in 1932 in de pan gehakt door Democraat Franklin D. Roosevelt (FDR). Die had ondanks zijn rijke achtergrond – hij was verre familie van de vroegere president, Theodore – een luisterend oor voor gewone mensen. Hij presenteerde de zo lang misprezen overheid als een bondgenoot van de kleine man tegen de inhalige instincten van een losgeslagen privésector. De tijd van *laissez-faire*-politiek was voorbij, die van grote publieke werken en nieuwe overheidsdiensten om mensen aan het werk te helpen brak aan.

In zijn beroemde radiopraatjes schudde hij de bevolking uit haar pessimistische lethargie (*the only thing we have to fear, is fear itself*) en hij spendeerde naar hartenlust om de Depressie te bedwingen. Eerst herstelde hij het vertrouwen in de banken en richtte hij allerlei overheidsagentschappen op die de kleine man moesten helpen om niet langer de speelbal te zijn van de privésector. Daarna gaf hij miljoenen werklozen een job in enorme infrastructuurwerken, zoals de stuwdammen die de energie opwekten om iedere uithoek van de vs aan het elektriciteitsnet te koppelen.

DE SABOTEURS

FDR organiseerde ook voor het eerst werkloosheidsuitkeringen en pensioenen voor het hele land. In wat later het 'Rode Decennium' werd genoemd, trok één op de drie Amerikanen op een of ander moment een vorm van uitkering.

Uiteraard wekte Roosevelt's New Deal verzet bij de Republikeinse oppositie en bij conservatieven in het algemeen. Een deel van de kritiek op FDR en de New Deal was intellectueel, zoals die van de econoom Friedrich Hayek. Hij waarschuwde dat te sterk overheidsingrijpen de vrije economie ontwricht en zelfs de eerste stappen op het glijdend pad naar een dictatuur kan betekenen.

Heel wat minder fatsoenlijk was de haatcampagne tegen Roosevelt in de kranten van de populistische magnaat William Randolph Hearst – door Orson Welles bespot in zijn meesterwerk *Citizen Kane* – en de toespraken van de antisemitische en radicaal-rechtse radiopriester Charles Coughlin, die zijn bewondering voor Hitler niet onder stoelen of banken stak.

Maar Roosevelt's enorme populariteit onder grote lagen van de bevolking die door zijn politiek door de zwaarste crisis werden geloodst, was een dam.

Onverschilligheid over Hitler

Op één terrein waren Democraten en Republikeinen het in de late jaren dertig wel eens: dat de vs zich internationaal best op de vlakte hield en eerst zijn eigen problemen moest oplossen. Noch de Japanse veroveringen in het Verre Oosten, noch het groeiende antisemitisme in Duitsland stuitten op veel Amerikaanse tegenstand. Het Congres legde zelfs in vijf neutraliteitswetten vast dat de vs zich afzijdig zou houden in geval van oorlog in Europa.

Maar dat veranderde toen duidelijk werd dat het imperialisme van de asmogendheden zo boosaardig en agressief was dat het de hele wereld destabiliseerde. Roosevelt zei dat het land zich moest voorbereiden op het ergste. Hij vroeg aan het Congres de toestemming en

het geld om vliegtuigen te bouwen voor de Britten en de Fransen, de Amerikaanse luchtmacht drastisch uit te bouwen en de strijdkrachten in staat van paraatheid voor een oorlog te brengen.

Dat verzoek was politiek niet vanzelfsprekend: uit peilingen bleek dat het de meeste Amerikanen worst kon wezen welke partij een eventuele oorlog in Europa moest winnen. Pas eind 1939, na de Duitse inval in Polen en de oorlogsverklaring van de Fransen en de Britten aan Hitler, keerde de publieke opinie zich duidelijk tegen de Duitse agressor. Dat betekende echter nog niet het einde van het isolationisme. De Republikein Robert Taft zei dat hij 'nog liever had dat Engeland instortte, dan dat wij ons aan interventie zouden wagen'. De echo van die woorden weerklinkt vandaag in de weigerachtigheid van veel Republikeinen om Oekraïne nog langer te steunen.

Lindbergh stak na zijn terugkeer uit Europa niet langer de lof-trompet over Hitlers regime, maar bleef er wel op hameren dat de Atlantische Oceaan erg breed was. (Hij wist dat als geen ander.) En dat het politiek en geografisch dus logisch was dat de vs de oorlog in Europa negeerde.

Lindbergh heeft waarschijnlijk nooit ernstig overwogen om zich kandidaat te stellen voor het presidentschap. Al na zijn historische vliegtuigstunt in 1927 werd volop gespeculeerd dat hij de geknipte man zou zijn, maar toen was hij nog veel te jong. De verkiezingen van 1940 waren de eerste waarvoor hij de grondwettelijk vereiste minimumleeftijd had, maar op dat moment was hij kansloos. Dankzij de sluwheid van Roosevelt, die wist dat zijn New Deal – die het land redde van een endemische armoede en het pad effende voor wat we na de Tweede Wereldoorlog 'sociale zekerheid' zouden noemen – voor veel Amerikanen toch gemengde gevoelens opriep, en die daarom besloot zijn intenties over interventie in Europa wat af te zwakken. Maar ook de evolutie op het slagveld speelde een rol. Met name de beroemde '*We will never surrender*'-toespraak van de Britse premier Winston Churchill in juni 1940 maakte indruk in de vs.

De Republikeinen vonden geen zwakke plek in het pantser van de populaire president. Ze vaardigden als kandidaat de gematigde Wen-

dell Wilkie af. Die bleek geen partij voor FDR, die met de vingers in de neus voor een unieke derde termijn werd herkozen.

Sommige critici hebben Philip Roths roman vergezocht en niet plausibel genoemd. Onterecht, en niet alleen omdat het nu eenmaal een roman is en geen geschiedenisles; zonder de kwaliteiten van Roosevelt had de pendel de andere kant kunnen uitslaan – die van een onfris America First-denken.

Hitlergroet in Madison Square Garden

Gesterkt door de herverkiezing maakte Roosevelt meteen werk van de Lend-Lease Act. Hij wist dat hij onvoldoende steun had om zonder meer wapens en munitie te leveren aan de Britten, wier schatkist leeg raakte. Daarom stelde hij het Congres voor massale militaire hulp te leveren via een leningconstructie.

Uit protest tegen dat plan werd het America First Committee opgericht. Aanvankelijk was dat een heterogene club met isolationisten van diverse politieke pluimage – van boer tot student, van vakbondsleider tot zakenman. De ware kleuren werden echter al snel duidelijk, toen bekende mensen er zich achter schaalden. De eerste was de uitgesproken antisemiet Henry Ford, de beroemdste autobouwer in het land.

Een veel populairder uithangbord was de fotogenieke Lindbergh, teruggekeerd uit Europa. Zijn eerste politieke toespraak werd live op alle radiozenders uitgezonden: het was twaalf jaar geleden dat de Amerikanen zijn stem hadden gehoord, al vocht hij in de kranten al jaren een vete uit met FDR.

Toen de vliegende volksheld het gezicht van America First werd, vielen de maskers af. Lindbergh maakte allerm minst een geheim van zijn sympathie voor nazi-Duitsland en zijn onvrede over ‘de greep van de Joden op ons land’. Het moest ook maar eens gedaan zijn met al die buitenlanders die naar de vs kwamen, vond hij. Wallen waren er nodig om de besmetting van de vs met vreemd bloed te voorkomen.